

УДК 338.48(075.8)+351

Саух І. В.

к.е.н., доц., директор

Житомирська філія Київського інституту бізнесу та технологій

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В статті автором проаналізовано стан та проблеми державного регулювання туристичної сфери України. Обґрунтовано необхідність вдосконалення нормативно-правової бази державного регулювання в туристичному секторі, податкової політики, приватизації й акціонування.

Ключові слова: державне регулювання, туристична сфера, ВТО, програма розвитку туризму

Створення і розвиток стратегічних контурів постіндустріального типу неможливі без активної цілеспрямованої діяльності держави і базових інститутів громадянського суспільства. Світова практика функціонування найбільш розвинених економічних систем доводить, що високу конкурентоспроможність господарської діяльності та стабільне економічне зростання забезпечують значною мірою ефективні механізми державного регулювання.

Для України функціонування механізму державного регулювання також є необхідною умовою переходу до ефективної ринкової системи ведення господарства. Не випадково, всесвітньо відомий англійський економіст Дж. Кейнс у зв'язку з цим змушений був констатувати: „...Розширення функцій уряду... я захищаю... як єдино практично можливий засіб уникнути повного руйнування існуючих економічних форм і як умову для успішного функціонування особистої ініціативи” [7]. Цей висновок був детермінований кризовими явищами світової економіки і соціальними катаклізмами початку ХХ століття.

В умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів актуалізується роль тих секторів національної економіки, які є «потенційними генераторами» розвитку «нової економіки».

В сучасних умовах в багатьох країнах світу індустрія туризму стає пріоритетним напрямом розвитку національної економіки, не тільки завдячуючи його динамічності, високій прибутковості, але й з огляду на великий позитивний соціально-економічний і культурний вплив [9].

Для України на сучасному етапі необхідність формування конструктивної державної туристичної політики набуває дедалі більшої актуальності. Її метою є створення конкурентоспроможного рекреаційно-туристичного комплексу, який усебічно задовольнятиме потреби вітчизняних і зарубіжних споживачів туристичного продукту, сприятиме розвитку національної економіки шляхом збільшення робочих місць, бюджетних та валютних надходжень, збереження культурної і природної спадщини. Досягнення означеної мети стає можливим за умови розробки ефективної стратегії розвитку туристичної сфери та її державного регулювання.

Українським вченим належить вагомий теоретичний доробок в наукових дослідженнях з проблематики державного регулювання господарської діяльності у туристичній сфері. Цим питанням присвячені наукові праці Ю. В. Алексеевої, Л. І. Давиденко, В. К. Євдокименко, Є. В. Козловського, В. І. Куценко, Т. І. Ткаченко, В. К. Федорченка та ін. [4, 5, 6, 8, 9].

Результати аналізу наукових доробок і власних досліджень автора дозволяють стверджувати, що державне регулювання туристичної індустрії – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування поведінки господарюючих суб'єктів в напрямі, необхідному для досягнення поставлених державою цілей суспільного розвитку.

На нашу думку, головною метою державного регулювання в туристичній індустрії є: 1) створення конкурентоздатного та високоефективного туристично-рекреаційного комплексу, спроможного

забезпечити задоволення потреб вітчизняних і закордонних громадян у туристичних послугах, здійснити вагомий внесок у розвиток економіки країни і регіону за рахунок збільшення кількості робочих місць, податкових надходжень до бюджету; 2) підвищення ефективності використання потенціалу туристично-рекреаційного комплексу України в контексті побудови соціально орієнтованої економіки.

Туризм – одна з небагатьох сфер національної економіки, де позиції України в глобальних рейтингах не падають, а помітно зростають. По-перше, в останньому Рейтингу Конкурентоспроможності подорожей і туризму (The Travel&Tourism Competitiveness Report), який кожні два роки готує Всесвітній економічний форум, Україна піднялася з 85 на 76 місце. По-друге, згідно з дослідженнями американських експертів BrandFinance «Топ-10 національних брендів - 2012» капіталізація бренду «Україна» зросла на 70% (з 73 до 124 млрд. дол.). По-третє, Київ в 2012 році зайняв перше місце серед міст Європи в категорії «дестинації, що розвиваються» рейтингу TripAdvisor (туристичний потік до столиці нашої країни за останні чотири роки збільшився на 58%), а м. Львів в рейтингу привабливості міст Європи 2013 р. (опитування європейських експертів в галузі туризму, що проводилось Virtual Tourist) також отримав «пальму першості».

Крім цього, як відомо, за даними щорічного звіту Всесвітньої туристичної організації Україна увійшла до першої двадцятки рейтингу найбільш популярних країн для подорожей у 2012 р. Україну в минулому році відвідали 23 млн. туристів. Таким чином, туристичний потік у порівнянні із 2011 р. збільшився на 1,5 млн. осіб. Але, при цьому, за показником середніх витрат на одного подорожуючого Україна займає останнє місце серед перших двадцяти країн (туристи залишають в країні в середньому по 208 дол.). Усього іноземні туристи залишили в Україні у 2012 р. 4,8 млрд. дол., що також, на жаль, є найменшим показником серед країн-учасниць дослідження. Трохи більше України заробили Саудовська Аравія, Польща та Росія.

Прямий внесок сфери туризму у ВВП України у 2012 р. становив 28,8 млрд. грн., або 2,2% ВВП. За даними Держстату, в Україні у 2012 р. дохід від наданих туристичних послуг збільшився на 41,6% до 6,99 млрд. грн..

Слід відзначити, що останніми роками в Україні прийнято ряд державних рішень, спрямованих на зміцнення та розширення законодавчої бази з туризму. Діяльність у сфері туризму достатньо врегульована інституційним базисом, який включає закони, нормативно-правові акти, а також державні і регіональні стратегії та програми розвитку туризму. Зокрема, основоположним законодавчим актом є Закон України „Про туризм” [1] (визначає загальні правові, організаційні, регулюючі, соціально-економічні засади реалізації державної політики в сфері туризму та є правовим підґрунтям для розробки комплексу галузевих нормативно-інструктивних документів, що регламентують конкретні аспекти туристичної діяльності). Важливим програмним документом розвитку туризму в Україні була й Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки, основною метою якої визначалося створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечення на цій основі комплексного розвитку регіонів за умови збереження екологічної рівноваги та культурної спадщини, привернення уваги світової спільноти до українського турпродукту, залучення як іноземних, так і внутрішніх туристів до подорожей нашою країною, збільшення надходжень до держбюджету [2]. На певному етапі саме ця Програма стала стратегічно важливим документом у сфері розвитку туризму, на основі якого на регіональному рівні були розроблені та прийняті програми розвитку туризму [3]. Проте, відсутність належного державного фінансування туристичної сфери протягом останніх років, несформованість громадського моніторингу та публічного звітування внаслідок реорганізації

державної системи управління туристичною сферою фактично спричинили невиконання заходів, передбачених Програмою.

В той же час актуальними залишаються питання вдосконалення нормативно-правової бази державного регулювання в галузі туризму, податкової політики, приватизації й акціонування, створення інвестиційних умов, що стимулюють приплив коштів в об'єкти туристичної індустрії на території України.

Сьогодні розвиток туристичної індустрії України за умов трансформації економічних відносин безперечно потребує дієвого державного регулювання. Масштабність і важливість туризму свідчать про його належність до стратегічних сфер національної економіки, потенційно інвестиційно привабливого виду економічної діяльності. В той же час слід відзначити, що вироблення стратегії розвитку туристичної сфери і створення умов для її ефективного впровадження є складним завданням. Саме тому необхідна цілісна система державного регулювання, яка відповідає сучасним і перспективним вимогам динамічного розвитку та реалізується на різних рівнях: державному, регіональному, окремого підприємства.

В межах проведеного дослідження запропоновано основні напрями державної політики розвитку туризму: 1) створення сприятливих умов для інвестування в туризмі; 2) розвиток наукових досліджень у сфері туризму; 3) митне та податкове регулювання; 4) сприяння у просуванні турпродукту на внутрішній та світовий ринок; 5) формування нормативно правової бази в туризмі; пільгове бюджетне фінансування програм розвитку туризму; 6) формування іміджу України на світовому ринку туризму; 7) здійснення ліцензування, стандартизації та сертифікації у сфері туризму; 8) створення інформаційної аналітичної бази в туризмі; 9) забезпечення безпеки, захисту прав та інтересів туристів; 10) забезпечення професійних кадрів для туристичної діяльності; 11) сприяння участі в міжнародних туристичних програмах; 12) встановлення правил в'їзду, виїзду та пересування на території України з урахуванням розвитку туризму. Також в системі

державної регулятивної політики в сфері туризму вважаємо важливими наступні аспекти формування туристичного бренду країни: 1) розробка та реалізація програми «Українське суспільство за створення конкурентної ідентичності країни та її туристичного потенціалу»; 2) усвідомлення вагомості впливу провідних суб'єктів національного туристичного брендингу, політичної та культурної еліти; 3) на основі ребредингу перепрограмування споживчої орієнтації внутрішнього та іноземного туриста; 4) розширення внутрішнього туризму шляхом формування попиту та вдосконалення пропозиції; 5) зростання іноземного туристичного потоку через ефективний та результативний брендинг національного туристичного продукту; 6) урізноманітнення туристичної пропозиції України та набуття статусу конкурентної ідентичності.

Проведене дослідження стану державного регулювання сфери туризму в Україні підтверджує нагальну необхідність 1) чіткої конкретизації на загальнодержавному рівні базових стратегічних, тактичних та оперативних напрямів розвитку сфери туризму; 2) формування конструктивної державної туристичної політики. Її метою є створення конкурентоспроможного рекреаційно-туристичного комплексу, який усебічно задовольнятиме потреби вітчизняних і зарубіжних споживачів туристичного продукту, сприятиме розвитку національної економіки шляхом збільшення робочих місць, бюджетних та валютних надходжень, збереження культурної і природної спадщини.

Зазначимо, що способи та методи впливу, які використовуються сьогодні для регулювання туристичної сфери, далеко не завжди виявляються адекватними сучасним умовам і тенденціям. Тому для зміни ситуації на краще необхідним є вдосконалення механізмів регулювання господарської діяльності з урахуванням досвіду країн, в яких державна політика щодо туризму є успішною і спрямована на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національного туристичного продукту.

Список використаної літератури

1. Закон України Про туризм від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР // Інтернет-ресурс Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 // Інтернет-ресурс Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року : затверджено 21 липня 2006 р. № 1001 // Інтернет-ресурс Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Алексеєва Ю. Економіко-правові засади розвитку соціального туризму в Україні // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХРІДУ НАДУ “Магістр”, 2004. – № 1 (19). – С. 58-64.
5. Алексеєва Ю. Використання досвіду європейських країн у реформуванні системи управління туристичною галуззю України // Теорія та практика державного управління. Вип. 6: Нові механізми регіонального розвитку: Матеріали наук.-практ. конф., 12 груд. 2003 р. – Х.: Вид-во ХРІДУ НАДУ “Магістр”, 2004. – С. 10-12.
6. Євдокименко В.К. Проблеми державного регулювання соціально-економічного розвитку країни / В.К. Євдокименко // Регіональна економіка. - 2009. - № 1. - С. 264-265.
7. Кейнс Д. Общая теория занятости, процента и денег. М., 1996. – С. 16.
8. Куценко В. І. Екологічна безпека – передумова розвитку індустрії туризму / В. І. Куценко // Економіка. Управління. Інновації [Електронне наукове фахове видання]. – 2010. – №1. – Режим доступу: [\[www.nbuv.gov.ua/ejournals/eui/index.html\]](http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/eui/index.html).

9. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу / Ткаченко Т. І. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: Київ. Нац. Торг. – екон. ун-т, 2009. – 463с.

**САУХ И. В. ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СФЕРЫ
ТУРИЗМА В УКРАИНЕ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ**

В статье автором проанализированы состояние и проблемы государственного регулирования туристической сферы Украины. Обоснована необходимость совершенствования нормативно-правовой базы государственного регулирования в туристическом секторе, налоговой политики, приватизации и акционирования.

Ключевые слова: государственное регулирование, туристическая сфера, WTO, программа развития туризма.

**SAUKH I. V. STATE REGULATION OF TOURISM IN UKRAINE:
CONDITION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT**

In this article the author analyzes the status and problems of state regulation of tourism industry of Ukraine. The need to improve the legal framework of government regulation in the tourism sector, tax policy, privatization and corporatization.

Keywords: government regulation, the tourism sector, WTO, the program of tourism development.